

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเปรียบเทียบสามก๊กฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) และสามก๊กฉบับการ์ตูนของมิตสึเทรุ โยโกยามะ ซึ่งแปลในภาคภาษาไทยโดย อังคณา รัตนจันทร์ ผู้วิจัยได้ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ สามก๊กฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) และ สามก๊กฉบับการ์ตูน รวมทั้งแนวทางการศึกษาเปรียบเทียบ วิเคราะห์ วิจัยวรรณกรรมจากเอกสาร ทั้งที่เป็นบทความ ตำรา ตลอดจนงานวิจัย โดยแบ่งเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสามก๊กฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) และสามก๊กฉบับการ์ตูน

1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสามก๊กฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) และสามก๊กฉบับการ์ตูน

1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสามก๊กฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) และสามก๊กฉบับการ์ตูน

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการศึกษาเปรียบเทียบเพื่อปรับใช้เป็นเกณฑ์สำหรับการศึกษาค้นคว้า

2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการศึกษาเปรียบเทียบเพื่อปรับใช้เป็นเกณฑ์สำหรับการศึกษาค้นคว้า

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการศึกษาเปรียบเทียบเพื่อปรับใช้เป็นเกณฑ์สำหรับการศึกษาค้นคว้า

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสามก๊กฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) และสามก๊กฉบับการตูน

1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสามก๊กฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) และสามก๊กฉบับการตูน

คนไทยรู้จัก สามก๊ก มาเป็นเวลานาน เริ่มจากเป็นนิทานที่เล่าสู่กันฟังในรูปแบบมุขปาฐะ จนกระทั่งได้รับการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร สามก๊กเป็นวรรณกรรมที่แพร่หลายในประเทศจีนและในประเทศอื่น ๆ อีกกว่า 10 ประเทศ ในรูปแบบของงานประพันธ์ที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งประวัติความเป็นมาตลอดจนความแพร่หลายของสามก๊กฉบับภาษาจีน สามก๊กฉบับภาษาไทย และสามก๊กฉบับการตูน มีดังต่อไปนี้

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงนิพนธ์ "ตำนานหนังสือสามก๊ก" เป็นภาคผนวกประกอบหนังสือสามก๊กฉบับราชบัณฑิตยสถานในประเด็นต่าง ๆ เช่น ประวัติการแปลหนังสือสามก๊กในประเทศต่าง ๆ การแปลและจัดพิมพ์สามก๊กในประเทศไทย และยังได้กล่าวถึงความเป็นมา ของหนังสือสามก๊ก (2543. หน้า 27) ไว้ว่า

หนังสือสามก๊กไม่ใช่เป็นพงศาวดารสามัญ จีนเรียกว่า "สามก๊กจี" แปลว่า จดหมายเหตุเรื่องสามก๊ก เป็นหนังสือซึ่งนักปราชญ์จีนคนหนึ่งเลือกเอาเรื่องในพงศาวดารตอนหนึ่งมาแต่งขึ้น โดยประสงค์จะให้ป็นตำราสำหรับศึกษาอุบายการเมืองและการสงคราม แลแต่งดียังยิ่ง จึงเป็นหนังสือเรื่องหนึ่งซึ่งนับถือทั่วไปในประเทศจีน แลตลอดไปจนถึงประเทศอื่น ๆ

ต้นตำนานของหนังสือสามก๊กนั้น ทราบว่าเดิมเรื่องสามก๊กเป็นแต่นิทานสำหรับเล่ากันอยู่ก่อน เมื่อถึงสมัยราชวงศ์ถัง (พ.ศ.1161-1449) เกิดมีการเล่นงิ้วขึ้นในเมืองจีน พวกงิ้วก็ชอบเอาเรื่องสามก๊กไปเล่นด้วยเรื่องหนึ่ง ต่อมาถึงสมัยราชวงศ์หยวน (พ.ศ.1820-1910) การแต่งหนังสือจีนเฟื่องฟูขึ้น มีผู้ชอบเอาเรื่องสามก๊กมาแต่งเป็นหนังสือ จนถึงสมัยราชวงศ์ใต้เหมิง (พ.ศ.1911-2186) จึงมีนักปราชญ์จีนชาวเมืองย้งจิวคนหนึ่งชื่อ ล่อกวนตง คิดแต่งหนังสือเรื่องสามก๊กขึ้น เป็นหนังสือ 120 ตอน ต่อมา มีนักปราชญ์จีนอีก 2 คน คนหนึ่งชื่อเม่าจางกิง คิดจะพิมพ์หนังสือสามก๊ก จึงแต่งคำอธิบายแลพังไพบย* เพิ่มเข้า แล้วให้นักปราชญ์จีนอีกคน 1 ชื่อกิมเสี่ยถ่างอ่านตรวจ กิมเสี่ยถ่างเลื่อมใสในหนังสือเรื่องสามก๊ก

* พังไพบย หมายถึง ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวอธิบาย ขยายความเรื่องราวต่าง ๆ

ช่วยแก้ไขคำพังเพยของเฒ่าจงกั๋ง แล้วแต่งคำอธิบายของ กิมเลี้ยต่าง เองเป็น
ทำนองคำนำ มอบให้ เฒ่าจงกั๋ง ไปแกะตัวพิมพ์หนังสือเรื่องสามก๊กขึ้น หนังสือ
สามก๊กจึงได้มีฉบับพิมพ์แพร่หลายในประเทศจีน

มงคลชัย เหมริด (2532. หน้า 14) ได้กล่าวถึงผู้แต่งหนังสือสามก๊กไว้ใน “หนังสือสามก๊กดี
อย่างไร” ว่า

สมัยก่อน พ.ศ.1161 ปีขึ้นไป ในราชวงศ์ถัง สามก๊ก เป็นเรื่องเล่ากันเป็น
ทำนองนิยายมาก่อน เหมือนกับเรื่องขุนช้างขุนแผนของเราที่เล่าสู่กันฟังเป็นนิทาน
มาก่อน แต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี แล้วภายหลังจึงนำเค้าเรื่องมาแต่ง
เป็นคำกลอนในแผ่นดินพระพุทโธเลิศหล้าภักดิ์

ต่อมาประมาณ พ.ศ.1165-1449 พวกจิ๋วได้เอาเรื่องที่เล่ากันนั้นไปเล่นจ๊ว
เรื่องสามก๊กเป็นเรื่องเล่าและให้เป็นเรื่องแสดงจ๊วกันต่อมาเกือบ 800 ปี ถึงสมัย
ราชวงศ์ไต้เหม็ง (พ.ศ.1911-2186) จึงมีผู้แต่งเป็นหนังสือขึ้น ผู้แต่งนี้เป็น
นักปราชญ์ชาวเมืองฮังจิ๋วชื่อ ล่อกวนตง ได้รวบรวมเรื่องแต่งติดต่อกันเป็นเรื่อง
ยืดยาวถึง 120 ตอน ต่อมาเมื่อนักปราชญ์จีนอีก 2 คนชื่อ เฒ่าจงกั๋ง กับ กิมเลี้ยต่าง
ได้ช่วยกันคิดแต่งเติมแก้ไขตลอดจนทำคำอธิบายและเขียนคำพังเพยประกอบให้
บริบูรณ์ขึ้น แล้วตีพิมพ์ออกจำหน่ายแพร่หลาย เรียกชื่อในภาษาจีนว่า สามก๊กจี
แปลว่า จดหมายเหตุเรื่องสามก๊ก ชาวโลกได้อ่านหนังสือสามก๊กต่อมาเพราะ
น้ำพักน้ำแรงของนักปราชญ์ชาวจีนทั้งสองคนได้ทำให้แพร่หลายขึ้นเป็นปฐม

สามก๊กจี หรือ จดหมายเหตุเรื่องสามก๊ก เป็นที่มาของสามก๊กฉบับภาษาไทยดังที่สมเด็จพระ
กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงกล่าวไว้ แต่สามก๊กจีมิใช่ต้นฉบับในการถ่ายทอดเป็นภาษาไทย
โดยตรง สามก๊กฉบับภาษาจีนซึ่งเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ใช้เป็นต้นฉบับในการแปลเป็นสามก๊ก
ฉบับภาษาไทยโดยตรงนั้นเรียกว่า สามก๊กจีทั้งหกเจี้ยนหงี (แปลเป็นไทยว่า หนังสือนิทานอิง
พงศาวดารสามก๊ก) หรือเรียกสั้น ๆ ว่า สามก๊กเจี้ยนหงี ดังที่ สุนันท์ จันทรวิเมลิอง (2539. หน้า 24)
ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของสามก๊ก ดังนี้

สามก๊กจี หรือ จดหมายเหตุสามก๊ก เป็นจดหมายเหตุหรือประวัติศาสตร์ตอนหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในหนังสือชุดประวัติศาสตร์ของจีนชื่อว่า "ประวัติศาสตร์ (พงศาวดาร) 24 (เรื่อง)" ซึ่งตันซิว เป็นผู้บันทึกและเรียบเรียงขึ้นในสมัยราชวงศ์จิ้น (พ.ศ.807 – 962) ในช่วงสมัยราชวงศ์ซ่ง (พ.ศ.1503 – 1821) สามก๊กเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในรูปแบบของนิทานและการแสดงต่าง ๆ เช่น กบฏเจ็ดหน้ การแสดงอุปรากร (งิ้ว) ในสมัยราชวงศ์หยวนหรือมองโกล (พ.ศ.1814 – 1911) การแสดงตอนต่าง ๆ จากเรื่องสามก๊กเป็นที่นิยมแพร่หลายกว้างขวางทั่วประเทศ และที่สำคัญนิทานสามก๊กเริ่มมีการบันทึกเป็นวรรณกรรมเรื่องยาวซึ่งใช้อ่านกันโดยอาศัยแม่แบบจากต้นฉบับของนักเล่านิทานสมัยราชวงศ์ซ่ง เรียกว่างานเขียนประเภทนี้ว่า เรื่องเล่าประวัติศาสตร์ ต่อมาสมัยราชวงศ์เหม็ง (พ.ศ.1911 – 2186) หลอก้วนตง (ล่อกวนตง) ได้ประพันธ์สามก๊กจีเอี้ยนหงี หรือนิทานอิงพงศาวดารสามก๊กขึ้น โดยอาศัยเนื้อหาจากจดหมายเหตุสามก๊กของตันซิวเป็นแกนดำเนินเรื่อง ซึ่งต่อมานิทานอิงพงศาวดารสามก๊กได้รับความนิยม และแพร่หลายทั้งในประเทศจีนและประเทศอื่น ๆ หลายประเทศ

หนังสือ สามก๊กจี เป็นจดหมายเหตุทางประวัติศาสตร์สมัยสามก๊ก ผู้บันทึกและเรียบเรียงชื่อ ตันซิว เป็นข้าราชการต้นราชวงศ์จิ้น มีตำแหน่งเป็นจู้จั่วหลาง (ประพันธกร) มีหน้าที่เรียบเรียงหนังสือราชการในราชสำนัก จดหมายเหตุสามก๊กที่ตันซิวเรียบเรียงมี 65 เล่มสมุด แบ่งเป็น 3 ภาค ได้แก่

1. วุยจี หรือจดหมายเหตุก๊กวุย มีจำนวน 30 เล่มสมุด
2. จักจี หรือจดหมายเหตุก๊กจัก (ฮั่น) มีจำนวน 15 เล่มสมุด
3. หงอจี หรือจดหมายเหตุก๊กหงอ มีจำนวน 20 เล่มสมุด

เนื้อหาในหนังสือจดหมายเหตุสามก๊กทั้ง 65 เล่มสมุดนี้ ประกอบด้วยราชประวัติ และชีวประวัติของบุคคลต่าง ๆ ที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับก๊กทั้งสาม ในการเรียบเรียงจดหมายเหตุสามก๊ก ตันซิว ถือหลักว่า กักวุยของโจโฉเป็นก๊กซึ่งสืบสายสันตติวงศ์อย่างถูกต้องตามแนวประเพณี และมีอำนาจในการปกครองบ้านเมืองอย่างสมบูรณ์ ส่วนก๊กจักของเล่าปี่และก๊กหงอของซุนกวนเป็นเพียงก๊กซึ่งยึดครองแผ่นดินได้เพียงบางส่วน และดำรงอำนาจปกครองในภูมิภาคบางส่วนของบ้านเมือง รักษาความสงบสันติสุขอยู่ในมุมหนึ่งของบ้านเมืองเท่านั้น ไม่มีอำนาจปกครองทั้งมวล

เนื่องจากจดหมายเหตุสามก๊กของต้นชีวิตายไปแล้วประมาณ 130 ปี ในรัชสมัยจีน พระเจ้าฮ่องบุนตี้ (ระหว่าง พ.ศ. 967 – 994) จึงสั่งให้ขุนนางคนหนึ่งชื่อ ผวยซงจื่อ ผู้มีตำแหน่งเป็นอาจารย์ในราชวิทยาลัยเขียนอรรถาธิบายเพิ่มเติมประกอบจดหมายเหตุสามก๊กที่ต้นชีวิตเรียงเรียงไว้ ผวยซงจื่อได้ค้นคว้าหนังสือจำนวนหลายเล่ม และค่อยอ่านค่อยเขียนอรรถาธิบายเพื่อสนับสนุนคัดค้าน และวิจารณ์ข้อความบางตอนในจดหมายเหตุสามก๊กของต้นชีวิตอย่างละเอียดถี่ถ้วน ขวางโดยอ้างอิงเอกสารและหนังสือต่าง ๆ จำนวนมาก

หลอก้วนตง ชาวเมืองยั้งจิว มีชีวิตอยู่ปลายสมัยราชวงศ์หยวนถึงต้นราชวงศ์หมิง หลอก้วนตงเป็นศิษย์ของชีโน้อผู้ประพันธ์เรื่อง ซ้องกั๋ง นิทานที่หลอก้วนตงประพันธ์ขึ้นในทำนองประวัติศาสตร์มีหลายเรื่อง ที่มีคนนิยมอ่านแพร่หลายมากได้แก่เรื่องสามก๊กจีเอี้ยนหนี่ ซุยถัง ฮั่นจวง เหล่า กิมเลี้ยวถ่าง นักศึกษาผู้มีความสามารถปลายสมัยราชวงศ์หมิงมีความเห็นว่า เรื่อง ซ้องกั๋ง ที่ชีโน้อ ประพันธ์ไว้ 69 ตอน ตอนที่ 70 ไปจนถึงตอนจบ เป็นฝีมือการประพันธ์ของ หลอก้วนตง นอกจากนี้หลอก้วนตง ยังเป็นนักประพันธ์บทละครร้องขึ้นเยี่ยมคนหนึ่งด้วย

นิทานอิงพงศาวดารสามก๊ก หรือ สามก๊กจีเอี้ยนหนี่ เรียงชื่อเต็มในภาษาจีนว่า สามก๊กจีทงซกเอี้ยนหนี่ คำว่า “ทงซก” หมายความว่า เหมาะแก่สามัญชนทั่วไป ส่วน “เอี้ยนหนี่” หมายความว่า การแสดงครมหมายของเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ให้ชัดเจน ชื่อเต็มของสามก๊กจีทงซกเอี้ยนหนี่ จึงมีความหมายว่า นิทานแสดงความหมายของจดหมายเหตุสามก๊กสำหรับสามัญชน บางคนเรียกว่า สามก๊กจีเอี้ยนหนี่ หรือเรียกให้สั้นขึ้นอีกว่า สามก๊กเอี้ยนหนี่ ซึ่ง “มีทั้งสิ้น 24 เล่ม แบ่งเล่มละ 10 ตอน จึงมีความยาว 240 ตอน ภายหลังมีผู้นำมาจัดแบ่งตอนใหม่ รวมสองตอนเป็นหนึ่งจึงเหลือเพียง 120 ตอน ดังที่ปรากฏในแบบปัจจุบัน...” (ประพิน มโนมัย-วิบูลย์, 2510, หน้า 43) ในจำนวน 120 ตอน แต่ละตอนยังแบ่งเป็น 2 ส่วน คือส่วนแรกและส่วนหลังในการประพันธ์นิทานอิงพงศาวดารสามก๊กหลอก้วนตงใช้เนื้อหาจากแหล่งต่อไปนี้ใช้เนื้อหาจากจดหมายเหตุสามก๊กของต้นชีวิตเป็นแกนดำเนินเรื่อง

1. อาศัยบทอรรถาธิบายของผวยซงจื่อประกอบ
2. อาศัยเค้าของตำนานและเรื่องเล่าต่าง ๆ ซึ่งมีผู้เล่านิทานอาชีพอันเคยใช้หากินมาตั้งแต่สมัยก่อน
3. บางตอนหลอก้วนตงก็เพิ่มเนื้อเรื่องตามจินตนาการของตนเองเพื่อให้อ่านเพลิดเพลินมากขึ้น เช่น เรื่องนางเตียวเลี้ยน เป็นต้น

ในการประพันธ์นิทานอิงพงศาวดารสามก๊ก หลอก้วนตงถือหลักการตรงกันข้ามกับจดหมายเหตุสามก๊กของต้นชีวิต กล่าวคือ ต้นชีวิตถือว่ากัวยของโจผีเป็นกั๊กซึ่งสืบสันตติวงศ์จาก

พระเจ้าเหี้ยนเต้ อย่างสมภาคภูมิเพราะพระเจ้าเหี้ยนเต้โอนราชสมบัติให้ แต่หลอกว่าตงเถี่ยวก๊ก
ฮั่นของพระเจ้าเล่าปี่เป็นก๊กซึ่งสืบราชสมบัติต่อจากพระเจ้าเหี้ยนเต้ เพราะเล่าปี่เป็นเชื้อพระวงศ์
ได้ฮั่น ฉะนั้นในการดำเนินเรื่องในนิทานอิงพงศาวดารสามก๊ก หลอกว่าตงเถี่ยวก๊กจึงเน้นในการเรียกชื่อ
ก๊กของเล่าปี่ว่าฮั่น ไม่เรียกว่าจ๊กดังที่ต้นชื่อเรียก

สมเด็จพระยาตำราวรรณภาพ (2543. หน้า 58) ทรงแปลคำอธิบายคล้ายคำนำ
เรื่องสามก๊กภาษาจีน ของกิมย้งต่าง ที่กล่าวถึงความโดดเด่นของสามก๊ก มีใจความว่า

หากมีคำถาม ว่าหนังสือเรื่องต่าง ๆ อันเป็นเรื่องแต่งก่อนสมัยราชวงศ์
จิ่วกั๊ต แลเรื่องภายหลังสมัยนั้นมาจนปรตยุบันนี้กั๊ต เขาก็แต่งโดยอาศัย
พงศาวดารคล้ายสามก๊กทุกเรื่อง ดังถาจึงว่าดีไม่ถึงเรื่องสามก๊ก

ตอบว่าเรื่องสามก๊กกล่าวถึงกระบวนการแย่งชิงอาณาเขตอันอย่างน่า
อ่านน่าฟังนัก เรื่องแย่งชิงอาณาเขตตั้งแต่โบราณมาจนปรตยุบันนี้ก็มามากแต่
ไม่มีเรื่องใดน่าพิศวงเหมือนเรื่องสามก๊ก ผู้แต่งเรื่องสามก๊กมีความรู้มากทั้ง
ฉลาดเรียงความ ในบรรดานักประพันธ์ตั้งแต่โบราณมาจนปรตยุบันนี้ ผู้แต่ง
เรื่องสามก๊กควรนับว่าเป็นชั้นเอกได้คนหนึ่ง อันเรื่องแย่งชิงอาณาเขตครั้ง
ราชวงศ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในพงศาวดารมาเป็นลำดับ เรื่องอื่น ๆ จะเก็บเอาเรื่อง
ออกแต่งได้ไม่ยาก แม้นักประพันธ์สามัญความรู้น้อยก็แต่งได้ด้วยเหตุนี้
หนังสือเรื่องอื่น ๆ จึงไม่เทียมเรื่องสามก๊ก

สังข์ พันธโนทัย (2536. หน้า 1) ได้กล่าวถึงวรรณกรรมเรื่อง สามก๊ก ไว้ว่า

สามก๊กเป็นนิยายอิงประวัติศาสตร์ชั้นเยี่ยมของโลกจากเค้าเรื่องจริง ซึ่งเกิด
ขึ้นในประเทศจีน เมื่อประมาณ 1,100 ปีมาแล้ว ตอนปลายราชวงศ์ฮั่นอันเป็น
ระยะที่ประเทศอยู่ระหว่างยุคเข็ญถึง 60 ปี ความลำบากในยุคเข็ญเป็นเหตุแห่ง
ความจำเป็นต้องใช้สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ เพื่อความมีชัยและความอยู่
รอดของบุคคล เรื่องสามก๊กได้รับการร้อยกรองเป็นรูปเล่มหนังสือ โดยนักประพันธ์
ชื่อ ล่อกวนตง หรือ หลอผิน ชาวเมืองไท่หนงวน

มงคลชัย เหมริด (2532. หน้า 14-15) ได้กล่าวถึงความจริงแห่งเรื่อง สามก๊กไว้ว่า

ล่อกวตง นักปราชญ์จีนชาวเมืองฮังจิ๋ว แต่งหนังสือสามก๊กนี้ขึ้นโดยหยิบเอาเค้าเรื่องจากพระราชพงศาวดารจีนตอนหนึ่งขึ้นเป็นหลัก แล้วปรุงแต่งขึ้นจนเลิศ โดยประสงค์จะให้เป็นที่รับสำหรับศึกษาอุบายการเมืองอุบายการสงคราม และชั้นเชิงไหวพริบในการคิดและการเจรจาที่ได้ตอบกัน เรื่องสามก๊กก็มีใช่พงศาวดารธรรมดา เป็นแต่เพียงจดหมายเหตุขึ้นหนึ่งเท่านั้น

วรรณกรรมเรื่องสามก๊กนี้นับได้ว่าเป็นที่นิยมกันทั่วโลก จะเห็นได้จากว่ามีผู้แปลออกเป็นภาษาต่าง ๆ ถึง 10 ภาษาได้แก่ ภาษาญี่ปุ่น ภาษาเกาหลี ภาษาญวน ภาษาเขมร ภาษามลายู ภาษาละติน ภาษาสเปน ภาษาฝรั่งเศส ภาษาอังกฤษ และภาษาไทย ซึ่งการแปลพงศาวดารจีนเรื่อง สามก๊ก มาเป็นภาษาไทยนั้น สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ (2543. หน้า 27- 46) ได้กล่าวถึงตำนานการแปลไว้ว่า

ตำนานการแปลหนังสือสามก๊กเป็นภาษาไทยมีคำบอกเล่าสืบต่อกันมาว่า เมื่อในรัชกาลที่ 1 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มีพระราชดำรัสสั่งให้แปลหนังสือพงศาวดารจีนเป็นภาษาไทย 2 เรื่อง คือ เรื่องไซ่ฮั่นเรื่อง 1 กับเรื่องสามก๊กเรื่อง 1 โปรดฯ ให้สมเด็จพระเจ้าหลานเธอกรมพระราชวังหลังทรงอำนวยการแปลเรื่องไซ่ฮั่น แลให้เจ้าพระยาพระคลัง (หน) อำนวยการแปลเรื่องสามก๊ก คำที่เล่ากันมาดังกล่าวนี้ ไม่มีในจดหมายเหตุ แต่เมื่อพิเคราะห์ดูเห็นมีหลักฐานควรเชื่อได้ว่าเป็นความจริง...

...ลักษณะการแปลหนังสือจีนเป็นภาษาไทยแต่โบราณ (หรือแม้จนชั้นหลังมา) อยู่ข้างลำบาก ด้วยผู้รู้หนังสือจีนไม่มีใครชำนาญภาษาไทย ผู้ชำนาญภาษาไทยก็ไม่มีใครรู้หนังสือจีน การแปลจึงต้องมีพนักงานเป็นสองฝ่ายช่วยกันทำฝ่ายผู้ชำนาญหนังสือจีนแปลความออกให้เสมือนจดลงแล้วผู้ชำนาญภาษาไทยเอาความนั้นเรียบเรียงแต่งเป็นภาษาไทยให้ถ้อยคำและสำนวนความเรียบร้อยอีกชั้นหนึ่ง...

...สำนวนแปลคงจะไม่สู้ตรงกับสำนวนที่แต่งไว้ในภาษาจีนแต่เดิม
 เพราะผู้แปลมิได้รู้สันตติทั้งภาษาจีนและภาษาไทยรวมอยู่ในคนเดียวเหมือน
 เช่นแปลหนังสือฝรั่งกันทุกวันนี้

ผู้สนใจศึกษาสามก๊กในสมัยต่อมา ได้ศึกษา -สามก๊ก ฉบับภาษาไทยเปรียบเทียบกับ
 สามก๊กต้นฉบับภาษาจีนบ้าง เปรียบเทียบกับสามก๊กฉบับภาษาอังกฤษซึ่งแปลจากฉบับภาษาจีน
 ของ บริวิทย์ เทเลอร์ บ้าง ทำให้ท่านเหล่านั้นมีความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการแปลและสำนวนการแปล
 สามก๊กฉบับภาษาไทยไปในทางสอดคล้องกันบ้าง แตกต่างกันไปบ้าง ดังต่อไปนี้

สมพันธ์ เลชะพันธุ์ (2523. หน้า 82) ได้กล่าวถึงวิธีการแปล สามก๊ก ฉบับภาษาไทยว่าใช้
 วิธีการแปลแบบ “ถอดความ” กล่าวคือ

วิธีถอดความ (paraphrase) คือให้ล่ามแปลจากภาษาจีนเป็นใจความ
 ภาษาไทย แล้วก็เรียบเรียงให้เป็นสำนวนประพันธ์ที่ไพเราะ การถอดความวิธีนี้
 จึงได้ทั้งความและรสพร้อม ๆ กัน ผู้อ่านจะไม่เกิดความรู้สึกว่ากำลังอ่านเรื่องแปล
 เพราะมีการถ่ายทอดถึง 2 ชั้น ในชั้นสุดท้ายที่เป็นงานของกวีนั้น กวีย่อมใช้
 วิจารณ์ญาณเลือกสรรใจความ ตัดข้อความที่ไม่เหมาะสมไม่สอดคล้องกับศีล
 ธรรมและประเพณีของไทยออก -เจ้าพระยาพระคลัง (หน) ผู้อำนวยการแปล
 พงศาวดารจีนในครั้งนั้นได้ใช้วิธีถ่ายทอดแบบถอดความนี้ ประกอบกับเจ้าพระยา
 พระคลังและกวีผู้ร่วมงานของท่านมีความรอบรู้ในวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม
 ทั้งในราชสำนักและสังคมไทยเป็นอย่างดี งานแปลครั้งนั้นจึงประสบความสำเร็จ
 ไม่มีร่องรอยของวัฒนธรรมจีนหลงเหลืออยู่

บรรเทา กิตติศักดิ์ และ กรรณิการ์ กิตติศักดิ์ (2523. หน้า 53) มีความคิดเห็นเกี่ยวกับ
 วิธีการแปลสามก๊กฉบับภาษาไทยเช่นเดียวกับสมพันธ์ เลชะพันธุ์ คือ มีความเห็นว่าสามก๊กฉบับ
 ภาษาไทยนั้น “ใช้วิธีการถอดความ คือแปลจากภาษาจีนแล้วเรียบเรียงเป็นภาษาไทย เป็นสำนวน
 ไทยที่มีความไพเราะ ผู้อ่านจะไม่รู้สึกว่าคุณกำลังอ่านเรื่องแปล เพราะกวีเลือกสรรใจความ ตัดข้อความไม่
 เหมาะสมทิ้ง ทำให้สามก๊กมีความไพเราะ”

กระแสร มัลยาภรณ์ (2516. หน้า 138) เป็นอีกท่านหนึ่งที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนสามก๊กฉบับภาษาไทยว่า เป็นการแปลแบบถอดความมา แม้จะมีได้ระบุไว้โดยตรงก็ตามที่ดังนี้

คนที่รู้ภาษาจีนเป็นอย่างดีถึงขนาดที่แปลวรรณคดีจีนมาเป็นภาษาไทยได้นั้นเห็นจะมีน้อย เรื่องที่โด่งดังที่สุดคือ “สามก๊ก” ซึ่งนับว่าเป็นยอดของกระบวนการความเรียงในสมัยรัชกาลที่ 6 แม้ในปัจจุบันนี้ก็ควรถือได้เช่นนั้นว่าถึงการแปล “สามก๊ก” ก็คงจะยุ่งยากไม่น้อยและต้องผ่านกรรมวิธีต่าง ๆ ไม่น้อย เช่น ชินแสงอ่านภาษาจีนแล้วแปลเป็นไทยให้ทนายหรือเลขานุการของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) แก้ไข เพื่อให้ท่านเจ้าพระยาผู้รั้นแก้ไขอีกทีหนึ่ง ฉะนั้นความก็คงขาดหายไปบ้างที่ท่านเห็นว่าไม่สำคัญก็คงจะมี และที่ท่านเห็นว่าแปลตรงๆ คนไทยจะไม่เข้าใจ ท่านจึงต้องเปลี่ยนเสียให้เข้าใจ ก็คงจะมี...

วันฤทัย สัจจพันธุ์ (2525. หน้า 120) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการแปลสามก๊กฉบับภาษาไทยในทำนองเดียวกับท่านทั้งสามที่กล่าวข้างต้น นอกจากนั้นยังได้ยกตัวอย่างประกอบ ซึ่งทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจวิธีการแปลสามก๊กของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) และคณะได้อย่างแจ่มชัดขึ้น ดังนี้

ลักษณะของการแปลหนังสือจีนเป็นภาษาไทยในระยะแรก ๆ ค่อนข้างลำบาก เพราะคนรู้หนังสือจีน ไม่มีใครทำนาญภาษาไทย ผู้ที่เชี่ยวชาญภาษาไทยอย่างดีก็ไม่รู้หนังสือจีนการแปลในระยะแรกจึงต้องมีพนักงานทั้ง 2 ฝ่ายช่วยกันทำ ผู้ชำนาญหนังสือจีนแปลความมา ฝ่ายผู้ชำนาญภาษาไทยจึงนำเอาความนั้นมาเรียบเรียงเป็นภาษาไทยที่มีถ้อยคำสำนวนสละสลวยอีกทีหนึ่ง รวมทั้งการสร้างมโนภาพแบบไทย ๆ หรือสร้างบรรยากาศตามธรรมเนียมไทย เช่น ใน “สามก๊ก” เมื่อกล่าวถึงต้นท้อออกดอกสะพรั่ง ผู้อำนวยการแปลก็จะแก้ต้นท้อเป็นยี่โถ เพราะคนไทยรู้จักต้นยี่โถมากกว่าต้นท้อ หรือในการบรรยายเรื่องการรับประทานอาหาร วัฒนธรรมจีนถือว่าต้องรับประทานอาหารเลี้ยงดังเพื่อแสดงว่าแขกชื่นชมรสชาติอาหาร และแสดงคารวะต่อเจ้าของบ้าน แต่วัฒนธรรมไทยถือว่าการ-

รับประทานอาหารให้มีเสียงดังเช่นนี้เป็นมารยาทที่ไม่งาม จึงตัดตอนแก้ไขไปเสีย เหล่านี้เป็นตัวอย่าง

สังข์ พัดโนทัย (2512. หน้า 9- 10) ได้กล่าวถึงความวิปริตของคำแปลไว้ว่า

การแปลหนังสือสามก๊กเป็นภาษาไทยครั้งนั้น ควรกล่าวได้ว่า มุ่งแปลเอาความเป็นข้อใหญ่ มิได้รักษาสำนวนจีน หรือวัฒนธรรมจีนไว้อย่างในต้นฉบับ แต่กลับพยายามเปลี่ยนสำนวนและวัฒนธรรมเหล่านั้นให้เป็นไทยหรือใกล้เคียงกับไทย ทั้งมีการแต่งเติมเสริมต่อและตัดทอนถ้อยคำต่าง ๆ เสียมากต่อมาก

ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการแปล และสำนวนการแปลสามก๊กฉบับภาษาไทยของผู้สนใจศึกษาสามก๊กแต่ละท่าน ดังที่ยกมาข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นไปเพื่อชี้ให้เห็นถึงความดีเด่น หรือจุดบกพร่อง ย่อมนับว่าเป็นประโยชน์ทั้งสิ้น แต่อย่างไรก็ตาม ผู้อ่านคงไม่อาจปฏิเสธคำวิจารณ์ของ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ (2543. หน้า 31) ที่ว่า “ในบรรดาหนังสือเรื่องพงศาวดารจีนที่ได้แปลเป็นภาษาไทยนับถือกันว่าสำนวนหนังสือสามก๊กดีกว่าเรื่องอื่น ด้วยใช้ถ้อยคำและเรียงความเรียบร้อย สม่่าเสมออ่านเข้าใจง่าย...”

สามก๊ก ก็ได้กลายเป็นนิทานพงศาวดารจีนที่นิยมในหมู่คนไทยทุกเพศทุกวัย เป็นหนังสือตำราพิชัยสงครามเล่มหนึ่ง และได้รับยกย่องจากวรรณคดีสโมสรให้เป็น ยอดความเรียงเรื่องนิทานด้วยสำนวนโวหารร้อยแก้วที่ดีอย่างยิ่ง เป็นสำนวนเรียบ ๆ ใช้ถ้อยคำสามัญ เข้าใจง่าย ประโยคไม่ยืดยาดซับซ้อน ถ้อยคำเด่นชัดเจน ทำให้เกิดภาพพจน์ ดังคำกล่าวของ ส. ศิวรักษ์ (2535. หน้า 59) ได้กล่าวถึงวรรณกรรมเรื่องสามก๊กเกี่ยวกับการใช้โวหารไว้ดังนี้

คุณวิเศษประการแรกของสามก๊กอยู่ที่ภาษา ถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องในพงศาวดารจีน แต่ก็สมควรแล้วที่สมเด็จพระเจ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิจจะทรงยกย่องว่าสำนวนโวหารที่เรียบเรียงภาษาไทยเป็นสำนวนเก่าอันดียิ่งควรรักษาไว้มิให้เสื่อมสูญ ที่สำคัญยิ่งกว่านั้นก็คือ ภาษายกอย่างที่ใช้ในหนังสือสามก๊กนี้ ยังใช้เป็นแบบแผนของความเรียงร้อยแก้วในปัจจุบันนี้ได้เป็นอย่างดี ถ้าผู้ใดอยากเขียนหนังสือไทยให้สละสลวย กะทัดรัด ชัดถ้อยชัดคำ ผู้นั้นต้องอ่านสามก๊ก

จากความโดดเด่นและทรงคุณค่าของสามก๊ก มงคลชัย เหมริด (2532, หน้า 30) ได้สรุปเกียรติคุณของหนังสือสามก๊ก ไว้ว่า

1. ทำให้ผู้อ่านได้รับประโยชน์ทางพงศาวดารจีน เพราะตัวละครในเรื่องขยายความในพงศาวดารจีน เป็นหลักฐานชัดเจนดีขึ้นมา จึงช่วยให้ผู้อ่านชอบอ่านพงศาวดารปนกันไปกับความสนุกเพลิดเพลิน

2. ตัวละครในเรื่องสามก๊กทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ และคติสอนใจนานัปการ

3. ทำให้รู้จักอุปบายการเมืองและการสงคราม ถึงแม้ยุทธวิธีจะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัยของเครื่องประหัตประหาร ส่วนยุทธศาสตร์ย่อมใช้ได้ทุกกาลทุกสมัย

4. ได้รู้จักนิสัยของมนุษย์ร้อยแปดจำพวก

5. รู้จักชั้นเชิงไหวพริบ และอุปบายยกย่องนักรบกลามากมาย

6. ในท้องเรื่องมีทั้ง รัก โศก ฝอญภัย เปลี่ยนอารมณ์ของผู้อ่านไปได้หลาย ๆ อย่าง

7. เฉพาะความมีเหตุมีผลของเรื่องแล้วแทบไม่มีที่ติเลย

8. ได้รู้จักขนบธรรมเนียมประเพณีจีนโดยละเอียด

จากคำกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าสามก๊กเป็นหนังสือที่ผู้แต่งได้ประมวลสิ่งต่าง ๆ ไว้อย่างพร้อมสรรพ และคุณค่าอีกประการหนึ่งที่จะขาดเสียไม่ได้จากวรรณกรรมทุกประเภทก็คือความเพลิดเพลิน ซึ่งในเนื้อหาของสามก๊กที่บุคคลทุกชาติทุกชั้นที่อ่านโดยพินิจพิจารณาจะได้รับความเพลิดเพลิน ซึ่งในเนื้อหาของสามก๊กที่บุคคลทุกชาติทุกชั้นที่อ่านโดยพินิจพิจารณาจะได้รับความเพลิดเพลิน ซึ่งในเนื้อหาของสามก๊กที่บุคคลทุกชาติทุกชั้นที่อ่านโดยพินิจพิจารณาจะได้รับความเพลิดเพลิน

สามก๊ก ฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) เป็นที่นิยมของคนไทยทั่วไปและมีอิทธิพลต่อนักประพันธ์อีกหลายท่าน กล่าวคือ มีผู้นำเรื่องราวของสามก๊กไปประพันธ์ขึ้นใหม่ อาทิเช่น สามก๊กฉบับวณิช ของยาขอบ สามก๊กฉบับนายทุน ของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช อินไซด์สามก๊ก ของอ.ร.ด. สามก๊กฉบับแปลใหม่ ของวรรณไว พันโนทัย ซึ่งแปลจากต้นฉบับภาษาจีนของหลอกวงตง สามก๊กคำกลอน ของขุนเสนาชูจิต (เจต) บทละครเรื่องสามก๊ก ชุดตั้งโต๊ะหลงกลนางเตียวเลี้ยว ของหมิงกุ่มัน คำคมในสามก๊ก ของวิจิตรวรรณกรรม บุคคลสุภาสิตในสามก๊ก ของเปลื้อง ณ นคร หนังสือและบทความอื่น ๆ อีกมากมาย

ปัจจุบันนี้มี สามก๊ก ในรูปแบบของการ์ตูนออกสู่ตลาดวงการวรรณกรรมหลายสำนวน โดยมุ่งกลุ่มผู้อ่านคือ เด็กและวัยรุ่นแต่มี สามก๊กฉบับการ์ตูน ผลงานของ มิตสึเทรุ โยโกยามะ จากประเทศญี่ปุ่น โดยผู้แปลในภาษาไทยคือ อังคณา รัตนจันทร์ (มิตสึเทรุ โยโกยามะ, 2537.

ไม่มีเลขหน้า) เป็นสามก๊กฉบับการ์ตูนที่ได้รับความนิยมสูงสุดในปัจจุบัน โดยเฉพาะกลุ่มผู้อ่านการ์ตูนซึ่งเดี๋ยวนี้อาจได้จำกัดอยู่เฉพาะวัยเด็กเท่านั้น ดังคำนำของสำนักพิมพ์ ที่ว่า

สามก๊กฉบับการ์ตูนชุดนี้เป็นผลงานของอาจารย์มิตสึเทรุ โยโกยามะ จากประเทศญี่ปุ่น ซึ่งยึดเค้าโครงเรื่องจาก “สามก๊กเจี๋ยหยง” (นิทานพงศาวดารสามก๊ก) ของล่อกว๋นตง (หรือที่ออกเสียงเป็นภาษาไทยกลางว่า หลอก้วนจง) ซึ่งเป็นต้นฉบับที่มีผู้นิยมนำมาถอดความเป็นภาษาไทย เนื้อหาของสามก๊กฉบับการ์ตูนนี้จึงไม่ได้ผิดแผกไปจากที่พวกเราคุ้นเคยกันสักเท่าไร และอาจารย์มิตสึเทรุ โยโกยามะเองก็ต้องการคงรายละเอียดของเนื้อหาเอาไว้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ จึงทำให้เรื่องชุดนี้ยาวจุใจถึง 60 เล่ม นอกจากนี้ความนิยมจากผู้อ่านในประเทศญี่ปุ่นที่มีสูงมากจนต้องพิมพ์ซ้ำกว่า 50 ครั้ง และมียอดพิมพ์มาแล้วกว่า 42 ล้านเล่ม

มิตสึเทรุ โยโกยามะ (2537.เล่มที่ 60. ไม่มีเลขหน้า) ได้กล่าวถึงประวัติการแปลสามก๊กมาเป็นสามก๊กฉบับการ์ตูน ไว้ในบทส่งท้ายของสามก๊กฉบับการ์ตูนเล่มที่ 60 ดังนี้

การเขียนนิยายภาพเรื่อง “สามก๊ก” นี้ เริ่มขึ้นเมื่อปีโชวะที่ 47 (พ.ศ.2515) ข้าพเจ้าเองได้อ่านนวนิยายเรื่อง “สามก๊ก” ตั้งแต่สมัยเด็ก ๆ อ่านแล้วรู้สึกตื่นเต้นเร้าใจกับการต่อสู้ของเหล่าผู้กล้าอย่างยิ่ง เริ่มแรกข้าพเจ้าตั้งใจว่าจะเขียนให้เด็ก ๆ อ่าน แต่ด้วยความมีชื่อเสียงของเรื่อง “สามก๊ก” ต่อมาเมื่อข้าพเจ้าทราบว่าผู้ใหญ่อ่านผลงานเรื่องนี้ของข้าพเจ้าด้วย ข้าพเจ้าจึงเปลี่ยนวิธีการเขียนมาให้เหมาะสมสำหรับผู้ใหญ่อ่านด้วย

การแปลสามก๊กฉบับการ์ตูน ภาคภาษาไทยนั้นผู้แปลคือ อังคณา รัตนจันทร์ นักแปลหญิงเชื้อสายไทย-ญี่ปุ่น ซึ่งมีอีกชื่อหนึ่งว่า “อาคิโกะ” จบการศึกษาจากคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และหลักสูตรภาษาญี่ปุ่นชั้นสูง เป็นผู้ที่สนใจงานแปลและมีผลงานตีพิมพ์อย่างสม่ำเสมอ ตั้งแต่หนังสือการ์ตูนไปจนถึงสารานุกรมสำหรับเยาวชน ตลอดจนเอกสารทางการค้า ปัจจุบันเป็นนักแปลอิสระ และในการจัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์มังกรกัมพูชา วิไลรัตน์ ร่วมฤดีกุลบรรณาธิการ (2537. ไม่มีเลขหน้า) ได้กล่าวถึงการจัดพิมพ์ไว้ว่า

ทางผู้จัดทำขอขอบคุณสำนักพิมพ์ อูชิโอะ-ซุบึมันชะ และอาจารย์โยโกยามะ ที่ได้ให้โอกาสมังก้าบุ๊คส์นำผลงานที่มีค่าชิ้นนี้มาจัดพิมพ์เป็นภาษาไทย และแม้ว่าการจัดทำสามก๊กฉบับการ์ตูนภาคภาษาไทยนี้จะเป็นงานที่ยุ่งยาก อาทิต้องแปลงชื่อตัวละคร ชื่อสถานที่จากสำเนียงภาษาญี่ปุ่นเป็นสำเนียงภาษาจีน (ที่คนไทยคุ้นเคยจากวรรณกรรมสามก๊กฉบับภาษาไทยที่มีมาก่อนหน้านี้) หรือการค้นหาคำข้อมูลหลาย ๆ แหล่งมาประกอบการเรียบเรียงเพื่อความถูกต้องสมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะทำได้

จากเอกสารและบทความต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของสามก๊ก จำนวนการแปลสามก๊กที่แบ่งออกเป็นสองกลุ่ม กลุ่มหนึ่งว่าแปลขาดตกบกพร่องไม่เหมือนต้นฉบับเดิม อีกกลุ่มว่าเป็นการแปลโดยการถอดความได้อย่างดีเยี่ยมกลมกลืนกับวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ด้วยสำนวนภาษาที่ไพเราะ

ความนิยมสามก๊ก ที่แพร่หลายไปสู่ชนทุกชั้นได้ส่งผลให้มีผู้รักสามก๊ก นำสามก๊กไปแตกแขนงเป็นสามก๊กในรูปแบบและฉบับต่าง ๆ ทั้งที่เป็นข้อคิด สุภาษิตคำคม ตำราพิชัยสงคราม รวมทั้งสามก๊กฉบับการ์ตูน ที่ได้ขยายกลุ่มผู้อ่านสามก๊กไปสู่เด็ก ๆ ซึ่งเป็นการยากที่เด็กจะสามารถอ่านสามก๊กในรูปแบบความเรียงได้จบ สามก๊กฉบับการ์ตูนจึงเป็นสื่อที่ให้หลาย ๆ คนได้รู้จักสามก๊กด้วยวิธีการง่ายขึ้น

1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสามก๊กฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) และสามก๊กฉบับการ์ตูน

1. กรรณิการ์ สาดรปฐง ศึกษาโลกทัศน์ทางการเมืองของชนชั้นนำในสมัยรัชกาลที่ 1: ศึกษาจากเรื่องราชาธิราช สามก๊ก และไซฮั่น เป็นวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตอักษรศาสตร์ (ประวัติศาสตร์) ปีการศึกษา 2535

2. ช้องทิพย์ มีแก้ว ศึกษาวาทศิลป์ของขงเบ้งในสามก๊กฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) เป็นวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยทักษิณ ปีการศึกษา 2543

3. จินตนา รัตนวิวัฒน์ ศึกษาเปรียบเทียบความเปรียบในสามก๊กฉบับจีนกับฉบับไทย เพื่อแสดงให้เห็นว่าความเปรียบของจีนและของไทยมีความเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร ความเปรียบที่ไม่เหมือนกันซึ่งเกิดจากการเพิ่มหรือตัดความเดิมออก เหล่านี้มีเหตุมาจากอะไร เป็น

วิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาโท แผนกวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2527

4. ดวงใจ ปลาหนองโปรง ศึกษาวิเคราะห์วาทะสูงใจในสามก๊กฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) เป็นวิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีการศึกษา 2543

5. ทศนศรี โสมเกษตริณ วิเคราะห์ความสามารถในการนำทหารของแม่ทัพเอกในวรรณคดี เรื่องสามก๊ก ฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ซึ่งผลการศึกษาพบว่าตัวละครที่เป็นแม่ทัพเอกทั้งสิ้นได้แก่ โจโฉ จิวยี่ ขงเบ้งและสุมาอี้ ต่างก็มีคุณสมบัติของผู้นำทางการทหารครบถ้วนทั้ง 14 ประการ เพียงแต่มีมากน้อยแตกต่างกันตามบทบาทของตัวละคร

6. ประพัฒน์ มโนมัยวิบูลย์ ศึกษาสามก๊กฉบับภาษาไทยเปรียบเทียบกับต้นฉบับภาษาจีนเฉพาะตอนโจโฉแตกทัพเรือ เพื่อแสดงให้เห็นความแตกต่างด้านการใช้คำและจำนวนภาษาในสามก๊กฉบับของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) กับต้นฉบับภาษาจีน ว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร เป็นวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาโท แผนกวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2510

7. ไพรัตน์ เทศพานิช ศึกษาความคิดทางการเมืองในสามก๊กและเจ้าผู้ปกครองเป็นวิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การปกครอง) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2541

8. มานิต เสงี่ยมพรพาณิชย์ ศึกษาในด้านผู้นำกับการบริหารในวรรณคดีเรื่องสามก๊ก ซึ่งผู้วิจัยมุ่งแสดงให้เห็นถึงลักษณะความรู้ หรือคำสอนเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับผู้นำกับการบริหารในวรรณคดีเรื่องสามก๊ก โดยนำเอาความคิดทางปรัชญาการเมืองของแมคเคย์เวลล์ มาเป็นกรอบแนวความคิดในการศึกษาวิเคราะห์ วิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาโท ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2522

9. สุนันท์ พวงพุ่ม ศึกษาสารของผู้ประพันธ์สามก๊กฉบับต่าง ๆ ในภาษาไทย เป็นวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาโท อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2528

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสามก๊ก พบว่าผู้วิจัยส่วนใหญ่จะศึกษาสามก๊กในด้าน แนวคิดทางการเมือง ตำราพิชัยสงคราม สารของผู้ประพันธ์ กลวิธีการประพันธ์ ศิลปะการใช้ภาษา และการศึกษาเปรียบเทียบสำนวนการแปลฉบับภาษาไทยกับต้นฉบับภาษาจีน

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวการศึกษาเปรียบเทียบเพื่อใช้ปรับเป็นเกณฑ์ในการศึกษา

2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวการศึกษาเปรียบเทียบเพื่อใช้ปรับเป็นเกณฑ์ในการศึกษา

วันฤทัย สัจพันธุ์ (2525, หน้า 490-500) ได้กล่าวถึงลักษณะของอิทธิพลทางวรรณคดีไว้ว่า มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการแต่ง วรรณคดีรุ่นหลังมักจะได้รับอิทธิพล ทางด้านรูปแบบการแต่งจากวรรณคดีรุ่นก่อน วรรณคดีของชาติหนึ่ง ก็อาจได้รับอิทธิพลจากวรรณคดีของชาติหนึ่งได้ เช่น โรมันได้รับอิทธิพลการแต่งกาพย์ (Epic) จากกรีก ละครของตะวันตกพัฒนามาจากละครของกรีก ไทยรับอิทธิพลในด้านศิลปะการแสดง การแต่งบทละคร และการแสดงละครมาจากอินเดีย และรับอิทธิพลการแต่งเรื่องสั้น นวนิยายและบทละครชนิดใหม่ คือ ละครร้อง ละครพูดมาจากตะวันตก เป็นต้น

2. โครงเรื่อง วรรณคดีบางเรื่องนำโครงเรื่อง มาจากอีกเรื่องหนึ่ง เช่น เซกสเปียร์แต่งเรื่องโรมิโอ-จูเลียต โดยได้เค้าเรื่องมาจากนิทานพื้นบ้านของอิตาลี กวีไทยหลายท่านแต่งวรรณคดี โดยได้โครงเรื่องมาจากวรรณคดีเรื่องอื่น เช่น บทละครพูดคำฉันท์เรื่องมัทนะพาธา มีโครงเรื่องตอนต้น เช่นเดียวกับบทละครพูดเรื่องสกุณตลา นิทานคำกลอนที่นิยมแต่งในสมัยรัชกาลที่ 5 มีโครงเรื่องแบบ “จักร ๆ วงศ์ ๆ” เช่นเดียวกันกับที่นิยมในสมัยอยุธยา

3. ปรัชญาความคิด (Philosophy) แนวคิดที่ปรากฏในวรรณคดี มักได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อในสังคมในยุคสมัยของผู้แต่ง เช่น แนวคิดของวรรณคดีไทยในสมัยก่อน มักจะเป็นแนวคิดเกี่ยวกับพุทธปรัชญา เพราะพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของสังคมไทย วรรณคดีไทยจึงได้สะท้อนแนวคิดเช่นนี้ตลอดมา เมื่อได้รับอิทธิพลจากตะวันตก แนวคิดในวรรณคดีไทยจึงเพิ่มมากขึ้น ปรัชญาแนวคิดของตะวันตกมีหลายอย่างได้แก่ ปรัชญาโรแมนติกนิยม (Romanticism) ปรัชญาสัจนิยม (Realism) ปรัชญาธรรมชาตินิยม (Naturalism) ปรัชญาแบบสัญลักษณ์นิยม (Symbolism) ปรัชญาแบบมหัศจรรย์นิยม (Surrealism) ปรัชญาแบบอัตถิภาวนิยม (Existentialism) เป็นต้น ปรัชญาแนวคิดเหล่านี้แพร่หลาย และมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมทั่วโลก

4. ตัวละคร วรรณคดีเรื่องหนึ่งอาจได้รับอิทธิพล ทางด้านการสร้างตัวละครจากอีกเรื่องหนึ่งของต่างชาติได้ อาทิ สุนทรภู่สร้างตัวละครหลายตัวในเรื่องพระอภัยมณี โดยรับอิทธิพลจากพงศาวดารจีน เช่น พระอภัยมณีมีความสามารถในการเป่าปี่ เช่นเดียวกันกับ เทียนเหลียง ศรีสุวรรณมณีมีฝีมือการต่อสู้ด้วยกระบี่กระบอง เช่นเดียวกันกับพระเจ้าผัวป่าอ๋อง ในไฉนอัน เป็นต้น

5. จินตนาการและโวหารเปรียบเทียบ นักเขียนรุ่นหลังมักได้รับอิทธิพลด้านความคิด จินตนาการและสำนวนโวหารจากนักเขียนรุ่นก่อน เช่น นายนิรทริเบศร์แตงนิราศนรินทร์ โดยได้รับอิทธิพลทางด้านโวหารเปรียบเทียบ และจินตนาการจากนิราศรุ่นเก่าหลายเล่ม เช่น กำสรวล ไคลงตัน ทวาทศมาส นิราศหริภุญไชย เป็นต้น

รุ่นสุดท้าย สัจพันธ์ ยังได้กล่าวถึงประโยชน์ของการศึกษาวรรณคดีเปรียบเทียบไว้ดังนี้

1. ทำให้เข้าใจวรรณคดีได้ลึกซึ้งทุกแง่มุม
2. ทำให้ทราบถึงสัมพันธภาพของคนต่างชาติต่างวรรณกรรม
3. ทำให้ทราบแนวคิดแบบฉบับ ซึ่งเป็นลักษณะร่วมของมนุษยชาติ
4. ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ของวรรณคดีกับสิ่งอื่น

นอกจากนี้ได้สรุปขั้นตอนการศึกษาวรรณคดีเปรียบเทียบไว้ว่า มีขั้นตอนสำคัญ 3 ประการ คือ

1. การวิเคราะห์วรรณคดี คือ การแยกแยะองค์ประกอบร่วมกันอย่างมีเอกภาพของวรรณคดีออกเป็นส่วน ๆ เพื่อจะศึกษาได้อย่างละเอียดทุกแง่มุม
2. การเปรียบเทียบวรรณคดี คือ การเปรียบเทียบส่วนที่คล้าย และส่วนที่แตกต่างออกมาเปรียบเทียบ พร้อมทั้งหาเหตุผลมาสนับสนุน หรืออธิบายความแตกต่างให้ชัดเจน
3. การวินิจฉัยผลการเปรียบเทียบ เป็นการสรุปผลการเปรียบเทียบตามจุดมุ่งหมาย หรือสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ในการศึกษาเปรียบเทียบสามก๊กฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) กับสามก๊กฉบับการ์ตูนของมิตสึเทรุ โยโกยามะ นี้ นอกจากผู้วิจัยจะศึกษาในเรื่องวรรณกรรมเปรียบเทียบแล้วนั้น ผู้วิจัยยังได้ศึกษาการวิเคราะห์วิจารณ์และองค์ประกอบของงานประพันธ์ เพื่อนำมาปรับใช้เป็นเกณฑ์ในการศึกษาเปรียบเทียบ

ปัจจุบันนี้การศึกษาวเคราะห์วิจารณ์วรรณกรรมได้แพร่หลายมากขึ้น เพราะเป็นหนทางที่ช่วยให้ผู้อ่านได้เข้าใจถึงวรรณกรรมเรื่องนั้นได้อย่างรวดเร็ว ในปัจจุบันนี้มีผู้รู้หลายท่านพยายามสร้างหลักเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์วิจารณ์วรรณกรรม ทั้งนี้เพราะต้องการที่จะจัดความอยู่ดีชั่วต่าง ๆ ให้หมดไปหรืออย่างน้อยก็ลดอคติลงให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การใช้ความสามารถในการวิเคราะห์วิจารณ์และพยายามเข้าใจวรรณกรรมตามความรู้สึกนึกคิดหรือตามทัศนะของตนในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วถ่ายทอดเชิงวิพากษ์ออกมาให้ผู้อื่นได้รับรู้ด้วยอย่างมีเหตุผลและมีหลักเกณฑ์ ย่อมเป็นการจัดข้อขัดแย้งระหว่างนักประพันธ์ นักวิจารณ์ และนักอ่านให้หมดไป อันเป็นการส่งเสริมและช่วยปรับปรุงวรรณกรรมให้มีคุณค่ายิ่งขึ้น

ในการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมก็คือการแยกแยะวรรณกรรมที่เป็นรูปสำเร็จอยู่แล้ว
นั้นออกเป็นส่วนย่อย ๆ อย่างมีหลักเกณฑ์ (กุหลาบ มัลลิกะมาส, 2529. หน้า 98) ซึ่งหมายถึง
“การศึกษาวิเคราะห์โครงสร้างหรือองค์ประกอบของวรรณกรรมนั่นเอง” ซึ่งองค์ประกอบก็คือส่วน
สำคัญที่ทำให้งานเขียนมีส่วนสมบูรณ์น่าอ่านยิ่งขึ้น และเกี่ยวกับองค์ประกอบของวรรณกรรมนั้นมี
ผู้รู้หลายท่านแบ่งองค์ประกอบของวรรณกรรมไว้ต่าง ๆ กัน อาทิเช่น

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2521. หน้า 78) กล่าวถึงการศึกษาวรรณกรรมประเภทนวนิยายว่า
อาจวิเคราะห์ออกเป็นส่วนต่าง ๆ ที่ประกอบกันเข้าเป็นนวนิยายเรื่องนั้นได้ดังนี้

1. โครงเรื่องและเหตุการณ์ในเรื่อง (Plot and Events)
2. สารัตถะหรือแก่นเรื่อง (Theme)
3. ฉาก เวลา และสถานที่ (Setting)
4. ตัวละครในเรื่องและบทสนทนา (Characters and Dialogues)
5. เทคนิคหรือกลวิธีในการแต่ง (Technique)
6. สไตล์ (Style) การแต่ง
7. หางเสียงของผู้แต่ง (Tone)
8. แนวคิดหรือปรัชญาในการแต่ง (Philosophy)

หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2511. หน้า 25-32) ได้เสนอแนวทางการศึกษา
วรรณคดีว่าควรพิจารณาถึงสิ่งต่อไปนี้

1. โครงเรื่อง
2. เนื้อเรื่อง
3. แนวคิด
4. ตัวละคร
5. ฉาก
6. ทศนะหรือปรัชญาของผู้ประพันธ์
7. สำนวนภาษา
8. คุณค่าของบทประพันธ์

เจือ สดะเวทิน (2521. หน้า 74-75) ให้หลักเกณฑ์การพิจารณาวรรณกรรมว่าควรคำนึง
ถึงสิ่งต่าง ๆ ได้แก่

1. ข้อคิดสำคัญของเรื่อง
2. โครงเรื่อง

3. ตัวละคร

4. บทสนทนา

5. ฉาก

ดังนั้นสรุปได้ว่า องค์ประกอบของงานเขียน ได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก และแนวคิด ซึ่งองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับ กลวิธีการประพันธ์ (Techniques) ซึ่งมีผู้รู้หลายท่านได้ให้ความหมายของ กลวิธีการประพันธ์ ไว้ดังนี้

พระยาอนุมานราชธน (เสฐียรโกเศศ) ให้ความรู้เกี่ยวกับคำว่า เทคนิค ไว้ว่า ความรู้และฝีมือถอดเอาความรู้ที่ออกมาเรียกว่า เทคนิค (Techniques) เทคนิคเป็นคำภาษากรีกแปลว่า ฝีมือ เป็นทำนองเดียวกับคำว่า Art ในคำเดิมของภาษาละตินหรือศิลปะในภาษาสันสกฤต ซึ่งแปลว่า ฝีมือ เหมือนกันทั้ง 3 คำ คำเทคนิคเมื่อนำมาใช้ในภาษาอังกฤษมีความหมายขยายตัวออกไป คือ หมายถึงกรรมวิธีที่ทำให้ได้ผลเรียบร้อยงดงาม เพราะฉะนั้นจึงรวมทั้งฝีมือและความรู้ความชำนาญในวิธีทำ

เทคนิคมีความสัมพันธ์กับศิลปะเป็นอย่างยิ่งในการแต่งหนังสือจำเป็นต้องมีทั้งเทคนิคและศิลปะจึงจะทำให้หนังสือนั้นเป็นที่สมบรูณยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะศิลปะเป็นเรื่องนึกที่อารมณ์สะเทือนใจ เทคนิคเป็นอุบายที่ทำหรือแสดงความนึกนั้นให้ปรากฏออกมาภายนอกให้เป็นรูปขึ้น และเป็นที่สบอารมณ์ผู้ฟังด้วย จึงจะเป็นศิลปกรรมขึ้นได้ เทคนิคได้แก่ ฝีมือและกรรมวิธีงานประพันธ์ เทคนิคเป็นแต่ส่วนเสริมให้วรรณกรรมและศิลปกรรมสมบรูณขึ้นเท่านั้น (พระยาอนุมานราชธน. 2515. หน้า 91-95)

กุหลาบ มลลิกะมาส (2531. หน้า 182) ได้อธิบายว่า เทคนิค คือ วิธีการเล่าเรื่องให้ได้ผลดีที่สุดที่ผู้แต่งนำมาใช้ในการแต่งเรื่อง กลวิธีการแสดงฝีมือหรือความสามารถของผู้แต่งควรรวบรัดในตอนใดและควรขยายความในตอนใด เมื่อใดควรทำไว้เป็นความลับ เพื่อก่อให้เกิดความสนใจให้เพิ่มพูนเมื่อใดควรเปิดเผย เปิดเรื่องให้น่าสนใจอย่างไร ปิดเรื่องให้น่าประทับใจอย่างไร การสร้างตัวละครให้สมจริง ฯลฯ หรือจะสรุปกล่าวได้ว่า เทคนิคเป็นโครงสร้างทั้งหมดของวรรณคดีเรื่องนี้หรือคือการนำเสนอวรรณคดี (presentation) เรื่องนั้นโดยตรงนั่นเอง

ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2517. หน้า 115) ได้อธิบายว่า กลวิธี นี้คือการทำอะไรจึงจะให้เนื้อเรื่องดำเนินไปตามโครงเรื่องที่ผูกไว้และให้บรรลุความมุ่งหมายของเรา แบ่งเรื่องออกเป็นบท ๆ หรือไม่ จะตั้งต้นบทที่หนึ่งด้วยตัวเอกฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชายหรือจะตั้งต้นด้วยตัวที่ไม่ค่อยสำคัญในเรื่อง พอแต่เพียงให้เห็นฉากของเรื่อง จะใช้สำนวนภาษาอย่างไรจะให้สละสลวย พรรณนาภาพงาม ๆ ในชนบทหรือจะทำให้ผู้อ่านเห็นภาพที่น่าสังเวชเนื่องจากความจนของชาว

ชนบท หรือจะทำให้ผู้อ่านเห็นภาพความสงบ เราอาจเลือกสำนวนเหมือนภาษาพูดตลอดเรื่องหรือเลือกสำนวนเรียบ ๆ เมื่อแสดงชีวิตชาวกรุงหรือเลือกสำนวนผาดโผนเมื่อแสดงชีวิตชาวชนบทและใช้ฉากเพียงแห่งเดียวให้เหตุการณ์ทุกอันเกิดขึ้นในชนบทหรือจะให้เกิดในกรุงและชนบทสลับกันไป เราจะใช้อารมณ์ขันหรือไม่ หรือจะใช้อารมณ์จริงจังหรือแทรกการอธิบายประวัติไปพลางระหว่างที่พรรณนาชีวิตในชนบทเหล่านี้ เป็นกลวิธีที่ผู้แต่งจะต้องกำหนดขอบข่ายของกลวิธีทั้งหมด เราอาจเรียก ลีลา ก็ได้

ชลธิรา กลัดอยู่ และคนอื่น ๆ (2517. หน้า 221-212) ได้อธิบายความหมายของ กลวิธี การประพันธ์ ไว้ว่า เทคนิคหรือกลวิธีการแต่งถือเป็นแนวการเขียนอย่างหนึ่งที่ผู้แต่งจงใจใช้ เพื่อเสนองานเขียนของตนให้ปรากฏออกมาเป็นรูปแบบหรือลักษณะต่าง ๆ การกำหนดโครงสร้างของเรื่องด้วยการวางเค้าโครงเรื่อง ที่ลำดับเรื่องราววิธีการดำเนินเรื่องจากเริ่มต้นไปสู่จุดจบ การกำหนดลักษณะตัวละครและการปล่อยตัวละคร การสร้างฉากหรือการกำหนดเวลา สถานที่ บรรยากาศ วิธีการเสนอแนวคิดหรือการวางจุดมุ่งหมายต่าง ๆ

กาญจนา วิชญานุกรณ์ (2542. หน้า 35) กล่าวถึง กลวิธี ว่า กลวิธีการประพันธ์ อาจเรียกว่า กลวิธีการเขียน หรือเรียกทับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า เทคนิคก็ได้ เป็นสิ่งที่สามารถเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจเพิ่มพูนประสบการณ์จนเกิดความชำนาญ และขณะเดียวกันก็เป็นความสามารถเฉพาะตัวที่จะสรรใช้กรรมวิธีมาเป็นสื่อเพื่อแสดงออกถึงจินตนาการและอารมณ์สะท้อนใจของผู้ประพันธ์ออกมา

ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่า กลวิธีการประพันธ์ ก็คือ วิธีการเสนอองค์ประกอบต่าง ๆ ของงานเขียน กลวิธีการเล่าเรื่อง และกลวิธีการนำเสนอเนื้อหา เพื่อให้เข้าใจและชวนติดตามซึ่งกลวิธีประพันธ์มีดังต่อไปนี้

กลวิธีการสร้างโครงเรื่อง

โครงเรื่อง หมายถึงการเรียงลำดับเหตุการณ์ในเรื่องอย่างมีความต่อเนื่อง เป็นเหตุเป็นผลกัน เป็นแนวทางในการดำเนินเรื่อง กำหนดจุดมุ่งหมายเหตุการณ์ ดังที่ ธวัช ปุณณทก (2527. หน้า 93) กล่าวว่า.

การลำดับเรื่อง คือ โครงเรื่องที่ผู้เขียนได้วางไว้ ซึ่งลำดับเหตุการณ์ของเนื้อเรื่องไว้โดยผู้เขียนตั้งใจว่าจะเสนอตอนใดก่อนหลัง ซึ่งบางครั้งก็ไม่จำเป็นต้องเป็นไปตามลำดับเวลาปฏิทิน ผู้เขียนอาจจะจำไว้ก่อน และนำมาเปิดเผยภายหลัง เพื่อสร้างความฉงนให้แก่ผู้อ่านก็ได้ (การเล่าย้อนหลัง) นอกจากนี้การลำดับ

เรื่องนั้นต้องมีความสัมพันธ์กับฉากเหตุการณ์ สถานที่อย่างกลมกลืนอีกด้วย ฉะนั้นการลำดับเรื่องนี้นักเขียนแต่ละคนอาจจะมี วิธีการไม่เหมือนกัน บางคน มีวิธีสร้างเหตุการณ์ให้ซับซ้อนซ้อนเงื่อนแล้วนำมาเปิดเผย เพื่อให้ผู้อ่านติดตาม เรื่องอย่างระทึกใจ แต่บางท่านอาจจะดำเนินเรื่องตามลำดับเวลาได้ดีกว่าการ ซ้อนเร้นปิดงำ

ชนิกานต์ กุ้เกียรติ (2540. หน้า 112) กล่าวถึง การดำเนินเรื่องว่า “เป็นกลวิธีสำคัญ ในการช่วยให้เรื่องมีความน่าสนใจหรือชวนให้ติดตามมากน้อยแค่ไหน เพราะกลวิธีการดำเนินเรื่อง หมายถึง วิธีการที่ผู้แต่งจะนำเสนอเรื่องราวของนวนิยายเรื่องนั้น ต่อผู้อ่านตามขั้นตอนต่าง ๆ ไปตั้ง แต่ต้นจนกระทั่งจบเรื่อง” โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. การเปิดเรื่อง
2. การดำเนินเรื่อง
3. การปิดเรื่อง

ประทีป เหมือนนิล (2523. หน้า 15-23) กล่าวว่า โครงเรื่อง คือ คำโครงที่นักประพันธ์ วาดหรือกำหนดไว้ก่อนว่าจะเขียนเรื่องไปอย่างไร นับเป็นกลวิธีแห่งการสร้างเรื่องให้สนุก โดย สร้างข้อขัดแย้งระหว่างตัวละครหรือเหตุการณ์ให้ต่อเนื่องสัมพันธ์กันไปตลอดเรื่อง โดยแบ่ง โครงเรื่องออกเป็น 2 ชนิด คือ

1. โครงเรื่องใหญ่ คือ เหตุการณ์สำคัญที่ผู้ประพันธ์ให้เป็นแกนให้เรื่องดำเนินไปตั้ง แต่ต้นจนจบ

2. โครงเรื่องย่อย คือ เหตุการณ์ย่อยซึ่งอาจจะมีหลายเหตุการณ์ที่แทรกอยู่ในโครง เรื่องใหญ่ เพื่อเพิ่มรายละเอียดและช่วยเสริมให้โครงเรื่องใหญ่สมบูรณ์

นอกจากนี้ ประทีป เหมือนนิล ได้แบ่งโครงเรื่องออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

1. การเปิดเรื่อง
 - 1.1 เปิดเรื่องโดยการบรรยาย
 - 1.2 เปิดเรื่องโดยการพรรณนา
 - 1.3 เปิดเรื่องโดยใช้นาฏการหรือการกระทำของตัวละครที่ก่อให้เกิดความสนใจโดยเร็ว
 - 1.4 เปิดเรื่องโดยใช้บทสนทนา

2. การดำเนินเรื่อง

2.1 เล่าเรื่องตามปฏิทิน

2.2 เล่าเรื่องย้อนต้น

2.3 เล่าเหตุการณ์เกิดต่างสถานที่สลับกันไปมา

3. การปิดเรื่อง

3.1 ปิดเรื่องแบบหักมุมหรือพลิกความคาดหมายของผู้อ่าน

3.2 ปิดเรื่องแบบโคกนาฏกรรม

3.3 ปิดเรื่องแบบสุขนานุกรม

3.4 ปิดเรื่องแบบสมจริงในชีวิตหรือให้แนวคิดอย่างใดอย่างหนึ่งแก่ผู้อ่าน

กาญจนา วิชญาปกรณ์ (ม.ป.ป. หน้า 25) กล่าวถึงกลวิธีในการสร้างโครงเรื่องไว้ดังนี้

1. กลวิธีในการเปิดเรื่อง

1.1 กลวิธีในการเปิดเรื่องโดยสร้างนาฏการหรือการกระทำของตัวละครในเรื่อง

1.2 กลวิธีในการเปิดเรื่องโดยใช้บทสนทนา

1.3 กลวิธีในการเปิดเรื่องด้วยการบรรยาย หรือการพรรณนา

2. กลวิธีในการดำเนินเรื่อง

2.1. กลวิธีในการสร้างความขัดแย้ง

2.1.1 มนุษย์ขัดแย้งกับมนุษย์

2.1.2 มนุษย์ขัดแย้งกับตัวเอง

2.1.3 มนุษย์ขัดแย้งกับสิ่งแวดล้อม

2.2 กลวิธีในการดำเนินเรื่อง

2.2.1 ดำเนินเรื่องไปตามลำดับกาลเวลาและเหตุการณ์หรือตามลำดับเวลาปฏิทิน

2.2.2 ดำเนินเรื่องแบบย้อนหลัง

2.2.3 ดำเนินเรื่องโดยเล่าเหตุการณ์และสถานที่ซึ่งต่างกันสลับไปมา

2.3 กลวิธีในการดำเนินเรื่องเพื่อสร้างความสนใจ

2.3.1 การใช้ความกระหายใคร่รู้

2.3.2 การใช้ลางบอกล่วงหน้า

2.3.3 การใช้เหตุการณ์ประจวบเหมาะหรือเหตุบังเอิญ

3. กลวิธีในการจบเรื่องหรือกลวิธีในการปิดเรื่อง

3.1 จบแบบมีความสุข

3.2 จบแบบไม่สมหวัง

3.3 จบแบบหักมุม

กลวิธีการสร้างตัวละคร

ตัวละคร หมายถึง ผู้ที่มีบทบาท พฤติกรรม และเดินเรื่องไปสู่จุดมุ่งหมายของผู้แต่ง
กุหลาบ มลลิกะมาส (2529, หน้า 111) ได้ให้ความหมายและกลวิธีการสร้างตัวละคร
ไว้ในหนังสือวรรณคดีวิจารณ์ว่า

ตัวละคร คือ ผู้มีบทบาทในเรื่อง ตัวละครจะเป็นคนหรือเทียบเท่าคนก็ได้ หรือผู้แต่งให้ สัตว์ ต้นไม้ ดอกไม้ สิ่งของเป็นตัวละคร คิดและมีพฤติกรรมอย่างคน ตัวละครในเรื่องจะต้องเหมือนมนุษย์ แต่จะต้องไม่ใช่มนุษย์จริงคนใดคนหนึ่ง มิฉะนั้นจะกลายเป็นบุคคลจริงในจดหมายเหตุ ในชีวประวัติ หรือในประวัติศาสตร์พงศาวดารไป

ในด้านลักษณะและการนำเสนอตัวละครมีผู้กล่าวไว้หลายท่าน ดังนี้

ประทีป เหมือนนิล (2519, หน้า 81-82) กล่าวถึงกลวิธีในการแนะนำตัวละครสรุปได้ดังนี้

1. วิธีที่นักเขียนบรรยายรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะนิสัยของตัวละครโดยตรง บอกให้ผู้อ่านทราบว่าตัวละครมีลักษณะเช่นใด
2. วิธีที่นักเขียนใช้คำพูด การกระทำ สภาพความเป็นอยู่ และภูมิหลังของตัวละคร บอกให้ผู้อ่านทราบว่าตัวละครมีลักษณะเช่นใด
3. วิธีที่นักเขียนใช้ให้ตัวละครในเรื่องเล่าถึงตัวละครอื่นโดยนักเขียนไม่ได้สอดแทรกความคิดเห็นของตนเองลงไปด้วย
4. วิธีที่นักเขียนใช้หลายวิธีที่กล่าวมารวมกัน

สิทธา พินิจवादล (2520. หน้า 31-33) สรุปการสร้างตัวละครไว้ 5 แบบดังนี้

1. การสร้างตัวละครแบบพิมพ์เดียวกัน เป็นตัวละครที่เป็นแบบตัวละครเอกของเรื่องที่มีพฤติกรรมถอดออกมาจากชีวิตจริงของคนในสังคม
2. การสร้างตัวละครแบบสังคมนิยม คือการสร้างตัวละครแบบอุดมการณ์โดยกำหนดให้ตัวเอกเป็นแบบอย่างที่ดี บุคลิกภาพของตัวละครเป็นแบบจินตนิยม คือแตกต่างจากสังคมปัจจุบัน
3. การสร้างตัวละครเป็นแบบมิติสบุรณ์ คือ ตัวละครที่มีลักษณะอุปนิสัยที่พัฒนาไปตามเหตุการณ์และกาลเวลา
4. การสร้างตัวละครแบบนิทานเปรียบเทียบ หรือสัญลักษณ์ การสร้างตัวละครแบบนี้สร้างเพื่อเชื่อมโยงตัวละครในเรื่อง กับบุคคลจริง ๆ ในสังคม
5. การสร้างตัวละครแบบคงที่ตลอด ก็คือการสร้างตัวละครที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง

วิภา กงกะนันท (2523. หน้า 98-112) กล่าวสรุปถึงตัวละครว่า "ตัวละครเป็นองค์ประกอบที่มีบทบาททำให้เรื่องดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายของเรื่อง" ในการวิเคราะห์ตัวละคร วิภา กงกะนันท ได้เสนอแนวทางการวิเคราะห์กลวิธีการสร้างตัวละครไว้ 3 ประการ คือ

1. การเลือกประเภทของตัวละคร ผู้ประพันธ์อาจเลือกอะไรมาเป็นตัวละครก็ได้ตามความต้องการของตน
2. แนวการสร้างตัวละครมี 5 แนว คือ
 - 2.1 สร้างให้สมจริง
 - 2.2 สร้างตามอุดมคติ
 - 2.3 สร้างแบบเหนือจริง
 - 2.4 สร้างแบบบุคคลาธิฐาน
 - 2.5 สร้างโดยใช้ตัวละครแบบฉบับ
3. วิธีการสร้างตัวละครมีหลายวิธี
 - 3.1 ผู้เขียนบรรยาย หรือ อธิบายบุคลิกภาพทั้งหมด
 - 3.2 ให้ตัวละครอื่นกล่าวถึง
 - 3.3 ใช้พฤติกรรมของตัวละครเอง
 - 3.4 ใช้ปฏิกิริยาของตัวละครอื่นสร้างตัวละคร

กลวิธีการสร้างฉาก

ฉากหรือบรรยากาศ หมายถึง รายละเอียดในนวนิยายที่ก่อให้เกิดอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นพลังที่ทำให้เกิดพฤติกรรมตามโครงเรื่อง โดยทั่วไปบรรยากาศเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งในนวนิยาย บรรยากาศที่ดีต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์ สถานที่และตัวละคร (เสาวคนธ์ อุปพงศ์, 2537. หน้า 25) ในเรื่องของฉากมีผู้รู้หลายท่านให้ความรู้ไว้หลายท่าน เช่น

อุดม หนูทอง (2522. หน้า 113) ให้ความหมายของฉาก หรือบรรยากาศไว้ว่า ฉาก คือ สถานที่ บรรยากาศ หรือสิ่งแวดล้อมทั้งหลายที่แสดงพฤติกรรมของตัวละคร ฉากจึงมีความสำคัญต่อตัวละครในแง่ที่ทำให้ผู้อ่านมองเห็นตัวละคร เกิดอารมณ์คล้อยตามในการอ่านนวนิยาย

วิภา กงกะนันท์ (2523. หน้า 113) กล่าวว่า ฉากได้แก่สิ่งแวดล้อมทั้งหมดของตัวละคร ซึ่งการสร้างฉากสร้างได้หลายวิธี เช่น

1. สร้างเหมือนจริง
2. สร้างตามอุดมคติ
3. สร้างในลักษณะของมหัศจรรย์
4. สร้างให้มีลักษณะเหนือจริง
5. สร้างตามประเพณีนิยม

กลวิธีการเสนอแนวคิด

แนวคิด หรือ สารัตถะ ก็คือ ทรรศนะที่ผู้แต่งแสดงให้เห็นถึงธรรมชาติของชีวิตอย่างใดอย่างหนึ่งของมนุษย์ หรือทรรศนะที่ผู้แต่งมองดูความเป็นไปในโลกมนุษย์แล้วนำมาแสดงให้ประจักษ์แก่ผู้อ่าน โดยใช้เนื้อเรื่องเป็นเครื่องสื่อสาร สารัตถะจึงเป็นจุดมุ่งหมายอันเป็นแก่นสารของเรื่อง หรือเป็นความคิดสำคัญในเรื่องที่ผู้แต่งสื่อมายังผู้อ่าน (กุหลาบ มลลิกะมาส, 2526. หน้า 102)

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2518. หน้า 38) ได้ให้ความหมายของแนวคิดว่า แนวคิด หรือ อาจจะเรียกว่า สารัตถะ หรือ แก่นเรื่องเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของนวนิยาย หมายถึง สารัตถะ หรือ ข้อคิดสำคัญของเรื่องและผู้เขียนต้องการเสนอ หรือทรรศนะของผู้เขียนนั่นเอง

กาญจนา วิชาปกรณ (2542. หน้า 39) ได้แบ่งกลวิธีการสร้างแนวคิดออกเป็น 3 กลวิธีกว้าง ๆ คือ

1. กลวิธีการสร้างแนวคิดโดยใช้อารมณ์ ความรู้สึกต่าง ๆ มาเป็นแนวกำหนด
2. กลวิธีการสร้างแนวคิดโดยกำหนดสาระที่นำมาแต่งเป็นเรื่องราว เช่น การเมือง

ค่านิยม

3. กลวิธีการสร้างแนวคิดโดยนำแนวคิดจากรวบรวมเอกสมัยโบราณมาเป็นแบบ

ฉบับ

กลวิธีการเล่าเรื่อง

กาญจนา วิชาปกรณ (ม.ป.ป. หน้า 76-80) เป็นจุดยืนหรือตำแหน่งหรือมุมมองของการเล่าเรื่องหรือผู้เล่าเรื่อง (Focus of Narration or Narrator's Position) เพื่อแสดงเรื่องราว เหตุการณ์ ฉาก และตัวละครในเรื่องให้ปรากฏแก่ผู้อ่าน

ประเภทของกลวิธีการเล่าเรื่องมี 2 ประเภท คือ

1. ผู้เล่าเรื่องเป็นตัวละครตัวหนึ่งหรือเล่าเรื่องโดยใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่ง สามารถแบ่งได้ 3 ประเภท คือ

- 1.1 ตัวละครเอกเป็นผู้เล่าเรื่อง
- 1.2 ตัวละครรองเป็นผู้เล่าเรื่อง
- 1.3 ผู้เล่าเรื่องเป็นผู้สังเกตการณ์

2. ผู้เล่าเรื่องไม่ใช่ตัวละครหรือเล่าเรื่องโดยใช้สรรพนามบุรุษที่สาม สามารถแบ่งได้ 3

วิธี คือ

- 2.1 ผู้เล่าเรื่องสามารถรู้แจ้งเห็นจริงทุกอย่าง
- 2.2 ผู้เล่าเรื่องจำกัดขอบเขตมุมมองที่จะเข้าตัวละคร
- 2.3 ผู้เล่าเรื่องเล่าเรื่องในลักษณะรายงานเหตุการณ์

กลวิธีการนำเสนอเนื้อหา

วิธีการเสนอเนื้อหา หมายถึง วิธีการที่จะแสดง สาร โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก และแนวคิดให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้แต่ง ตามปกติวิธีเสนอผลงานมีหลายวิธี ผู้แต่งอาจเลือกใช้เพียงวิธีเดียว หรือหลายวิธีควบคู่กันไปก็ได้ ในที่นี้สามารถจำแนกได้เป็น 4 วิธี คือ

1. ใช้การเล่าเรื่องในทำนองถ่ายทอดเหตุการณ์เรื่องราวที่เกิดขึ้น อาจเป็นเรื่องที่ตัวละครเคยประสบมา หรืออาจเป็นการเล่าเรื่องเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น การเสนอผลงานในลักษณะนี้จะให้การพรรณนาและหรือการบรรยาย สลับไปกับบทสนทนาโดยไม่มีเครื่องหมายคำพูดแสดง กล่าวคือผู้แต่งมีวิธีการเขียนโดยไม่แยกบทสนทนาออกจากบทบรรยาย

2. ใช้บทพรรณนาและหรือบรรยายสลับกับบทสนทนา ซึ่งลักษณะของคำพูดจะมีลักษณะที่สอดคล้อง สัมพันธ์กับบุคลิกภาพและฐานะของตัวละคร

3. ใช้วิธีกระแสดิจสำนึกหรือกระแสดิจประหวัด เสนอเนื้อหาในลักษณะที่ไม่ติดต่อกัน ไม่เป็นเรื่องเดียวกัน อารมณ์ ความคิดของตัวละครจะผันผวน เปลี่ยนจุดคิดจากเรื่องหนึ่งไปอีกเรื่องหนึ่ง

4. ใช้วิธีการเขียนจดหมาย หรือบันทึกหรือจดหมายเหตุการณ์ วิธีเสนอผลงานเช่นนี้ ผู้อ่านจะทราบเรื่องราวเหตุการณ์ที่จำกัดแคบ เฉพาะทัศนะของผู้เขียนจดหมายหรือผู้จดบันทึกเท่านั้น (กาญจนา วิชญาปกรณ์. ม.ป.ป. หน้า 85-89)

ดังนั้น กลวิธีการประพันธ์จึงเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ในการสร้างวรรณกรรมเรื่องหนึ่ง ๆ ซึ่งจะช่วยให้งานประพันธ์เรื่องนั้น ๆ มีความดีเด่น กล่าวคือ ถ้าวรรณกรรมเรื่องใดมีเนื้อเรื่องดีหรือมีความแปลกใหม่ แต่ผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีการประพันธ์ที่ไม่ดีหรือไม่เหมาะสม วรรณกรรมเรื่องนั้นก็อาจประสบความสำเร็จหรือเป็นที่นิยมของผู้อ่านทั้งหลายไปได้ ตรงกันข้ามถ้าหากว่าวรรณกรรมเรื่องใดมีเนื้อเรื่องธรรมดา ตัวละครก็ไม่มีอะไรดีเด่น แต่ผู้ประพันธ์สามารถใช้กลวิธีการประพันธ์เสนอเรื่องธรรมดาของคนธรรมดาด้วยกลวิธีที่ชวนติดตาม วรรณกรรมเรื่องนั้นก็อาจดึงดูดความสนใจของผู้อ่านได้ จึงไม่อาจปฏิเสธได้เลยว่ากลวิธีการประพันธ์เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้วรรณกรรมเรื่องหนึ่ง ๆ น่าสนใจ

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการศึกษาเปรียบเทียบเพื่อปรับใช้เป็นเกณฑ์สำหรับการศึกษาค้นคว้า

ชิตหทัย นุตสถาปนา (2525) วิจัยเรื่อง "วิเคราะห์นวนิยายเอกของ สด กุระมะโรหิต" สรุปในส่วนของกลวิธีการประพันธ์ การดำเนินเรื่องสร้างความขัดแย้งดึงดูดใจผู้อ่าน การสร้างฉากบรรยายได้ชัดเจน ตัวละครมีลักษณะสมจริง

ชุติมา นาทาเสวี (2524) วิจัยเรื่อง "วิเคราะห์นวนิยายของ ว.ณ. ประมวลมารค" สรุปในส่วนของกลวิธีการประพันธ์ การเล่าเรื่องมี 3 แบบ คือ แบบผู้ประพันธ์เป็นผู้เล่า แบบกระแสดิจิตประหวัด และแบบประสม ตัวละครมีลักษณะสมจริง

ปิยะลักษณ์ เสียงก้อง (2528) วิจัยเรื่อง "การศึกษาวิเคราะห์นวนิยาย ศรีวิรัตน์ สถาปนวัฒน์" สรุปว่า ในส่วนของกลวิธีการประพันธ์ใช้วิธีการเล่าเรื่องโดยผู้ประพันธ์ โดยตัวละครสำคัญและวิธีที่ผู้เขียนและตัวละครสำคัญ เล่าสลับกัน

เพ็ญแข วัจนสุนทร (2524) วิจัยเรื่อง "การศึกษาเชิงวิเคราะห์นวนิยายขนาดสั้นของ 'ไม้ เมืองเดิม'" สรุปว่า ในส่วนของกลวิธีการประพันธ์ไม่ซับซ้อน ทำให้เข้าใจง่าย มีลักษณะเฉพาะตน เด่นในด้านการใช้สำนวนภาษา ใช้ภาษาพูดแทนภาษาเขียน และนิยมใช้คำไทยแท้

เพลินพิศ เพียรฆราทร (2525) วิจัยเรื่อง "วิเคราะห์ทั้งทำนองการแต่งและกลวิธีการแต่งนวนิยายของ สุวรรณี สุคนธา" สรุปว่าทั้งทำนองการแต่งมีความเรียบง่าย แบบการเล่าเรื่องมีหลายวิธี การดำเนินเรื่องตามลำดับเวลา และเหตุการณ์มากที่สุด ตัวละครมีลักษณะสมจริง

ภาวิกา ชัมเจริญ (2539) วิจัยเรื่อง "วิเคราะห์ทั้งทำนองและกลวิธีการประพันธ์นวนิยายของประภัสสร เสวิกุล" โดยศึกษาในด้านกลวิธีการเสนอเรื่อง กลวิธีการสร้างตัวละคร กลวิธีการสร้างบทสนทนา กลวิธีการสร้างฉาก และบรรยากาศ ผลวิธีการเล่าเรื่อง ผลวิธีการสร้างแนวคิดและการเสนอแนวคิด

วรรณไชย พิเนตร (2539) วิจัยเรื่อง "การศึกษาเปรียบเทียบนวนิยายเรื่อง King Solomon's Mines กับนวนิยายเรื่องเพชรพระอุมา" สรุปได้ว่า เรื่องเพชรพระอุมา ได้รับอิทธิพลด้านโครงเรื่อง เนื้อเรื่อง ตัวละคร และแนวคิด มาจากนวนิยายเรื่อง King Solomon's Mines

สัมพันธ์ รุ่งระวี (2528) วิจัยเรื่อง "วิเคราะห์นวนิยายของทมยันตี" สรุปในส่วนของกลวิธีการประพันธ์ พบว่า การเล่าเรื่อง การดำเนินเรื่องใช้หลายวิธีด้วยกัน แล้วแต่ความเหมาะสมกับเนื้อเรื่องและลักษณะนิสัยของตัวละคร

งานวิจัยวรรณกรรมส่วนใหญ่จะมุ่งศึกษาวิเคราะห์วิจารณ์วรรณกรรมโดยจะใช้ทฤษฎีในการวิเคราะห์วิจารณ์แตกต่างกันไป แต่ส่วนใหญ่แล้วจะมุ่งศึกษาถึงองค์ประกอบและกลวิธีของการประพันธ์ในด้านต่าง ๆ

เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิหลาย ๆ ท่านได้เสนอไว้แล้ว ผู้วิจัยได้นำมาประสานและปรับใช้เป็นเกณฑ์ในการศึกษาเปรียบเทียบ สามก๊กฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) กับ สามก๊กฉบับการตูน โดยจะศึกษาเปรียบเทียบตามหัวข้อต่อไปนี้

1. องค์ประกอบของงานเขียน

- 1.1 โครงเรื่อง
- 1.2 ตัวละคร
- 1.3 ฉาก
- 1.4 แนวคิด

2. กลวิธีการประพันธ์

- 2.1 กลวิธีการสร้างโครงเรื่อง
- 2.2 กลวิธีการสร้างตัวละคร
- 2.3 กลวิธีการสร้างฉาก
- 2.4 กลวิธีการเสนอแนวคิด
- 2.5 กลวิธีการเล่าเรื่อง
- 2.6 กลวิธีการนำเสนอเนื้อหา